

Иван КАТАРЦИЕВ

ПРИЛОГ КОН ПРОУЧУВАЊЕТО НА ИСТОРИЈАТА НА МАКЕДОНСКОТО ИСЕЛЕНИШТВО ВО ПРЕКУ- ОКЕАНСКИТЕ ЗЕМЈИ

Повеќе од очигледен е фактот дека колку повеќе македонското иселеништво во прекуокеанските земји, Соединетите Американски Држави, Канада и Австралија израснува како субјект на стопански, политички и културен план во средините во кои што живее, колку повеќе излегува од својта локална самоизолација и се претвора во значаен чинител на пошироката заедница во која живее, толку повеќе расте интересот за движењата во неговите редови, за перспективите на неговиот развој, за неговото поцелосно вклучување во вкупните текови на современиот општествен живот. Тоа е природен процес. Тој се базира врз бројноста на македонското иселеништво во наведените земји кое се движи помеѓу 400-500 илјади луѓе, врз неговата стабилизација на стопански и пред сè на културен план, врз конституирањето на неговиот македонски национален културен живот. Не треба да се заборава дека во редовите на македонското иселеништво делуваат стотици организирани културно-уметнички друштва, 34 црковни општини со две епархии на Македонската православна црква: Американско-Канадската и Австралијанската, друштва на писателите во Торонто, Мелбурн, Сиднеј, бројна интелегенција израсната во негова средина со недвосмислена македонска определба, асоцијации на истакнати стопанственици, научни работници итн. Таа материјална сила, за задоволување на своите сопствени информативни, културни, научни и други духовни потреби, поддржува бројни радио и ТВ часови на македонски јазик и поддржува богата издавачка дејност на периодични весници, списанија и одделни публикации.

Значајно е да се подвлече постојаниот напредок во уредувачката политика на тие изданија. Во јазичен поглед тие бележат видни постигнувања. Ако кај постарите изданија нормите на употребуваниот македонски јазик се неуредначени, со прилична застапеност на дијалектот на пишувачот, денес скоро сите периодични весници и списанија се одликуваат со рела-

тивно издржан македонски литературен јазик со постојано настојување за неговото подобрување. Втор значаен квалитет е настојувањето особено во Австралија и во Канада формата, изгледот, илустративниот материјал, во целина начинот на уредувањето и многустраноста на третираните проблеми, да се доближат до печатот на англисаксонската средина односно на другите развиени етнички целини. Пример за тоа претставува новата ѕвезда на македонското иселеничко новинарство, „Австралиско-македонскиот неделник“ кој повеќе од една година излегува во Мелбурн.

Сигурно е дека овој успешен развој на културно-национален план на современото македонско иселеништво претставува израз на развојот на македонската култура во Социјалистичка Република Македонија во рамките на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, и на нејзината афирмација во светот. Тие два моменти, афирмацијата на македонското иселеништво како македонски субјект и афирмацијата на севкупните достигнувања на македонскиот народ во Републиката, земјата и надвор од неа, особено на полето на историјата, јазикот, литературата и воопшто уметноста се неразделно поврзани. Тие меѓусебно се привлекуваат и со тоа ја обогатуваат фабулата на современата македонска култура. Впрочем на тој начин ние стануваме дел од современите движења во светот бидејќи наведената појава не претставува наш македонски феномен. Тоа е дел на еден глобален процес на приближување и преплетување на народите, на нивното меѓусебно запознавање, пријателство и сожителство. Мултикултуризмот станува светска појава, а со тоа и поимот за татковината кај новите генерации добива нова побогата и посеопфатна содржина.

Овие постигнувања на современото македонско иселеништво се резултат на долг, трновит пат. Тој пат е длабоко поврзан со историското минато на македонскиот народ, и е долг повеќе од сто години и поврзан со првите појави на современото иселување од Македонија.

Историските хроники бележат дека првите иселувања од Македонија, што имаат белег на современост, се поврзани со појавата на македонското национално-револуционерно движење, со борбата на македонскиот народ за ослободување од власта на Отоманската империја, за државно конституирање на Македонија.

Тоа е период непосредно по Кресненското востание 1878. Од тој момент колку повеќе јакне организираната борба на македонскиот народ за национално и социјално ослободување, колку побрзо тече процесот на деградацијата на османскиот феудален систем, колку повеќе расте притисокот на просветните и особено на вооружените шовинистички пропаганди врз националното битие на македонскиот народ, толку повеќе се зголемува иселеничката река од Македонија.

Всушност, поттикот на иселувањето од Македонија во вистинската смисла на зборот започнува непосредно по поразот на Илинденското востание. Тој е насочен кон соседните земји (Романија, Австроунгарија), централна Европа но и кон Соединетите Американски Држави и Канада. Тоа е време кога се создаваат првите иселенички колонии од Македонија во Торонто — Канада, Гери — САД итн.

Еднаш истапкани врвиците на иселувањето од Македонија со текот на времето се прошируваат и продолжуваат во сите правци на западната хемисфера. Цел на иселениците од Македонија се Соединетите Американски Држави, Канада, Аргентина и некои други земји на Американскиот континент. По поделбата на Македонија и особено по Првата светска војна кога една од основните цели на делителите на Македонија е што порадикално, побрзо, поефикасно искоренување на македонскиот народ од Егејскиот дел на Македонија и нејзиното претворување во етничко чиста грчка област, иселувањето од тој дел на земјата се претвора во вистински егзодус. Во барањето мир, спокојство, сигурност за заштита на голиот живот но и за сигурно живеење, правците на иселувањето се шират. Кон постоечките традиционални центри на иселување во прекуокеанските земји се додава и Австралија во која прво помасовно доселување од Македонија почнува по Првата светска војна, со тенденција за постојано зголемување на бројот на доселувањето во неа.

Победата на здружените народи од антифашистичката коалиција во Втората светска војна, отвора простор за невидена експанзија на науката, техниката, воопшто на новите производни сили како и на општествениот развој во целина во светот. Тоа внесува нови квалитетни промени во причините за иселувањето како и во структурата на иселениците. Тоа е процес што продолжува. Во него се вклучени и југословенските народи без исклучок.

Меѓутоа, тоа во никој случај не значи дека се елиминирани и старите причини за иселување на еден дел од македонскиот народ од Егејскиот дел на Македонија. Напротив, по војната и особено по завршувањето на граѓанската војна во Грција, која со сета жестина падна врз грбот на македонскиот народ во Егејскиот дел на Македонија, процесот на масовното иселување како резултат на жестоките прогонувања за искоренување на македонскиот народ продолжи. На десетици и десетици илјади луѓе, мажи, жени, деца уште во текот на војната и особено со поразот на демократските сили безмилосно беа истерани од своите огништа. Тоа продолжи и подоцна. Години на ред се применува најригорозен систем на притисок врз Македонците во тој дел на Македонија со цел да се доврши до крај пивното искоренување.

Од кусата историска ретроспекција на причините за појавата, развојот и карактеристиките на македонското иселеништво може да се извлече заклучок дека долго основната причина на неговото иселување била од политички карактер: борбата за национално и социјално ослободување и конституирање во самостојна држава. Социјалниот момент како основна причина на иселувањето од Македонија доаѓа до израз по Втората светска војна и тоа главно од територијата на Социјалистичка Република Македонија.

Оваа положба има релевантно значење за согледување и разбирање на активноста и струењата на современото македонско иселеништво во средините во кои живее и делува.

Карактерот на македонското иселеништво, неговата природа, во основата го дава и својот печат врз неговата општествена, т. е. класна и национална активност.

Во основа македонскиот иселеник-печалбар бил необучен, исконски селанец врзан за земјата. Бегајќи од Македонија во Америка, Канада, Аргентина или Австралија носејќи ги со себе своите идеали, со текот на времето во новата средина, се претвора во работник-пролетер кој станува дел од големата работничка армија.

Станувајќи дел од таа армија тој ја споделува судбината на хировитоста на стоковното производство-отпуштањето, штрајкови итн. Особено е тешко искуството од катастрофалните последици на економската криза 1929—1933 година, која на груб безмилосен начин остави милиони луѓе без работа. Таа преку ноќ го истопи она што нашите печалбари со непосилен труд и севозможни лишувања го спечалиле. Тие се наредија во колоните на гладните и нивните маршеви. Од средината на македонските печалбари израснуваат значајни личности на работничкото движење во Америка и Канада.

Станувајќи дел од работничката класа македонските работници — довчерашни селани, се отвораа за нови идеи, за идеите на прогресот и на тој начин ја изедначуваа својата судбина со судбината на просперитетот на Америка. Тие се на страната на Рузвелт и на неговиот Њу-дил.

Прифаќајќи го новиот дух, новиот поглед на свет, македонските печалбари, во тоа време тие сеуште беа тоа, го дадоа својот прилог во напорите за излез од економската криза и во борбата против мрачништвото на XX век, против фашизмот. Понесени од решеноста на демократските сили во Америка и светот да му се спротивстават на фашизмот, голем број македонски иселеници се наредуваат во редовите на шпанската републиканска војска за време на Граѓанската војна во Шпанија. Македонците во текот на Втората светска војна зедоа учество во армиите на сојузничките сили и учествуваат на сите континенти каде што се водеа битките против фашизмот.

Поделбата на Македонија, без оглед на целите на делителите преку делбата да го разбијат единството и хомогеноста на македонското ослободително движење, не ја разби свеста за единството на македонскиот народ, изградена во револуционерните борби на Балканот за национално и социјално ослободување. Напротив, чувствувајќи се слободни во новата средина, далеку од рацете на балканските претенденти, паралелно со борбата за обезбедување на својата егзистенција тие водат и акција за своето национално самоорганизирање. И уште нешто. Иако македонското иселеништво живее далеку од Балканот, иако меѓу него и поделена Македонија се наоѓа океан, тоа сепак ги доживува истите процеси што ги доживуваше во тоа време македонското национално ослободително движење во Македонија. Талкањата низ кои поминува движењето во првите десет години од Првата светска војна во земјата се присутни и во средината на иселеништвото. Ослободувањето на ослободителната борба на македонскиот народ од баластите на минатото, дефинирањето на неговата национална политика и културна физиономија како и на неговите програмско-политички цели меѓу третото и четвртото десетлетие, наоѓа свој одраз и во редовите на прогресивно ориентираното иселеништво. Тоа во тек на времето, исто така, тргнува по патот на консолидација на својата македонска национална определба. Најзначаен израз во тој поглед е историјата на самоорганизирањето на македонското прогресивно движење во Америка и Канада кое е тесно поврзано со дејноста на ВМРО (Об). Од неговата средина (1931 г) израсна македонскиот Народен Сојуз, кој не само што ги поврза редовите на македонското прогресивно иселеништво на Американскиот континент, туку со својата масовна политичка и културно-информативна дејност даде голем придонес за запознавање на светот со историските права и стремежи на македонскиот народ.

Придонесот на овој сојуз за определување на македонското иселеништво на страната на прогресот, во моралната и материјална поткрепа на НОБ на југословенските народи под раководството на Јосип Броз Тито, во ширењето на вистината за таа борба и особено за учеството на македонскиот народ во неа, е без сомневање. Големата радост со која македонските иселеници го дочекаа раѓањето на современата држава на македонскиот народ — Народна Република Македонија во збратимената заедница на југословенските народи, нивната спремност според своите можности да ја помогнат изградбата на својата Република за нејзино што побрзо извлекување од бедата и заостанатоста, тесно се поврзани со името и дејноста на МАНС.

Длабоко, емотивно поврзано со својот корен во Македонија со сè што го доживуваше македонскиот народ во борбата за ослободување пред, за и по Втората светска војна, ма-

кедонското иселеништво ги доживеа и последиците од ударот на Сталиновото големодржавие против Титова Југославија 1948 година. Тој удар внесе дезориентација и конфузија во активностите на македонското иселеништво што траеше цели осум години, сè до 1956 година.

Како што нападот од СССР под раководство на Сталин и на другите источноевропски земји против Југославија во 1949 година внесе немир, забуна и исчекување во редовите на македонското иселеништво кое во тоа време беше под силно влијание на меѓународната величина на СССР, на неговиот придонес во победата против силите на фашизмот, на страдањата и хероизмот на советските народи во одбраната на својата татковина, така подобрувањето на Советско-југословенските односи, размената на државни делегации на највисоко ниво 1955/56 година, потпишувањето на познатите декларации за принципите за односите меѓу двете земји, влијаеше за надминување на конфузијата во редовите на македонското иселеништво.

Тоа е време кога започнува нов период на стопански и културен просперитет на македонското иселеништво во современите услови. Основно обележје на овој период е грижата за негување на македонскиот национален патриотизам, напори за што побрзо ослободување од баластите на минатото, за што поизворно и поцелосно запознавање на средината во која живее, со своето историско и културно наследство, за афирмација на своето национално име.

Познавањето на изминатиот пат на македонското иселеништво, познавањето на неговото историско наследство, на неговото меѓусебно организационо поврзување со основањето на македонски културноуметнички друштва, кои во новиот период станаа носители на современите македонски црковни општини, познавањето на неговиот придонес во развојот на македонската журналистика, литература, со еден збор познавањето на неговото културно наследство, на неговото искуство и живеење и приспособување во новата средина, дава можност многу полесно да се сфатат современите струења во редовите на македонското иселеништво.

Искуството говори дека ако појавата на друштвата во периодот меѓу двете светски војни значело етапа во национално-политичкото организирање на македонското иселеништво во САД и Канада, а потоа и во Австралија од кои изникна МАНС, појавата на друштвата секаде каде што живее македонското иселеништво по Втората светска војна значи создавање услови за целосна афирмација на македонското иселеништво, како македонски културно национален индивидуалитет во современото. За да се сфати оваа констатација, треба да се има предвид дека овие последниве, приспособувајќи се кон условите за живеење во новите средини, во голема мерка придонесоа за појавата на

македонски црковни општини а оттука за изградбата на македонските цркви, манастири а во најново време и културни центри.

Во целина современата афирмација на македонското иселеништво најтесно е поврзана со појавата на македонските црковни општини и со изградбата на цркви за задоволување на верските потреби на населението.

Не навлегувајќи во детали, во овој случај ќе си дозволиме во најкратки црти просто фрагментарно да се задржиме на развојот на црковното дело на Македонската православна црква во редовите на македонското иселеништво.

Јакнењето на стопанскиот потенцијал на Републиката и уште повеќе резултати што беа постигнати во педесеттите години на овој век во изградбата на бројни наставно-образовни, научни и културни институции како што се Универзитетот Кирил и Методиј, институтите за национална историја, за македонски јазик, за фолклор, Архивот на Македонија итн. придонесоа за брз развој на образованието, културата и науката и до нејзината афирмација не само во земјата туку и во светот. Особено интерес предизвикаа резултатите на македонската лингвистика, историографија, фолклористика итн. Тие резултати имаа силно влијание врз подигнувањето и зацврстувањето на македонското национално самочувство воопшто. Тоа се одрази и во редовите на иселеништвото во јакнењето на процесот за поврзување и самоорганизирање, пред сè на црковен план. Најрано ова движење се појави во редовите на македонското иселеништво во Мелбурн каде во 1956 година е формиран иницијативен црковен одбор на чело со еден од највлијателните луѓе во редовите на македонското иселеништво како и во австралијанското општество Васил Мојанов. Одборот за три години, благодарейќи на масовниот одзив на иселениците, ги обезбедува потребните финансиски средства и веќе во 1959 година е изградена првата македонска православна црква надвор од границите на СР Македонија. Тоа е црквата „Св. Георги“, која на симболичен начин, на 2 август 1960 година т.е. на славниот датум на започнувањето на Илинденското востание е осветена од архијерејот на Македонската православна црква и дадена во употреба на иселениците во Мелбурн.

Натамошниот развој на црковното народно дело на македонското иселеништво е поврзано со организационото и кадровско растење на Македонската православна црква, со прогласувањето на нејзината автокефалност. Како што е познато автокефалноста на МПЦ е прогласена на 17 јули 1967 година во Охрид во црквата „Св. Климент“.

Обновувањето на независноста на МПЦ по 200 години од укинувањето на Охридската архиепископија (1767) дава нов импулс за развој на црковното дело сред македонското иселеништво. Започнува интензивна изградба на цркви во центрите каде

што е сконцентрирано иселеништвото од Македонија во Австралија, Канада и САД. Денес функционираат околу 34 македонски црковни општини и одбори во средината на иселеништвото организирани во две епархии на МПЦ; Австралијанска и Американско-канадска. Изградени се околу 30 цркви, повеќе манастири и други сакрални објекти.

Појавата на црковните општини и на црквите на МПЦ во средината на македонското иселеништво има значајно влијание врз животот, активноста и афирмацијата на иселеништвото. Прво доаѓа до поврзување на македонското иселеништво кое во земјата на населувањето доаѓа од три различни земји на Балканот: СФРЈ, Грција и Бугарија. Второ создадени се услови за јавна општествена активност на македонскиот човек во новата средина и за неговото прифаќање како национален индивидуалитет. Тој на дело, практично покажува дека задоволувањето на своите ворски потреби, на обичаите сврзани со најбитните моменти во животот; раѓањето, венчавањето и смртта ги изразува на свој мајчин јазик. Според тоа тој се претставува како самостоен културен индивидуалитет. Меѓутоа, ваквото организирање на македонското иселеништво не е од значење само за средината во која што се населува и живее. Тоа има своја функција во развивањето и хегемонизирањето на неговата национална свест. Последното е особено значајно ако се има предвид дека живеењето на македонскиот народ на Балканот во три различни држави, со различни демократски, политички и културни традиции, со агресивната пропаганда за демакдонизирање на неговата национална свест по поделбата на Македонија 1913 г. не останала без влијание.

Доаѓајќи од три различни дела на Македонија без можност за меѓусебни комуникации и контакти, во земјите на населувањето доаѓа до воспоставување на националното единство на македонските иселеници. Се разбира, иако интегрирањето се врши врз основа на заедничката национална свест изградена во борбите за национално ослободување, сепак македонските иселеници не се ослободени од влијанието на средината (државата) од која доаѓаат. Затоа е потребно време за меѓусебно зближување и заедничко делување што претставува процес на национална хомогенизација во земјите на населувањето. Во тој поглед функцијата на постојните црковни општини, верски и културни институции е од вонредно значење.

Се разбира, истакнувајќи го големото значење на споменатите организации не значи дека е тоа и единствениот облик на поврзување и дејствување на македонското иселеништво. Таквиот заклучок би значело крајно упростување на работите.

Македонското иселеништво на Американскиот и Австралискиот континент како и на оној дел кој се наоѓа на привремена работа во Европа и кој сè повеќе добива карактер на иселеништво, е подложно на социјална диференцијација. Во него-

вата средина се афирмираат успешни стопанственици, научни работници, уметници, музичари, писатели. На повидок е појавата на луѓето со политички амбиции во тамошната средина. Израснува нова мултикултурна македонска интелигенција. Традиционалната црковна организација не е во состојба да ги задоволи нивните амбиции, ниту класните интереси. Оттука и појавата на бројни асоцијации кои ги изразуваат интересите во нивното членство. Не се ретки случаите кога интересите на овие не се поклопуваат со интересите и делувањето на споменатите традиционални организации. Тоа доведува до несогласување и спорови. И тоа е нормална појава. Тоа говори за развиеноста на македонското иселеништво. И тоа во иднина ќе биде сè поприсутно. Во условите во кои живее црковната организација останува столб на организираноста и на национална афирмација на македонското иселеништво, при што тоа не значи потценување на дејноста на другите организации.

Едно е сигурно, економското, политичко и културно јакнење на македонското иселеништво, неговото сè поцврсто афирмирање како културен индивидуалитет, придонесува за неговото меѓусебно поврзување како организирана етничка заедница која настапува единствено во афирмацијата на своите сопствени права.

Во тој случај кога се зборува за современите движења сред македонското иселеништво воопшто треба да се истакне дека тој развој, освен во неговиот национален аспект се разликува од земја до земја. Врз тоа влијаат многу фактори: економските, политичките и културни традиции на секоја средина, величината на земјата, развиеноста на мултикултурализмот не само како државна доктрина туку и како оперативна практика итн.

Најопштиот поглед врз дејноста на македонското иселеништво во земјите во кои живее, најопштата регистрација на неговите активности е доволна да ја потврди оваа констатација. При што во конституирањето на сликата не треба да се испушта од предвид времето на населувањето во една земја односно структурата и степенот на образовноста на населениците. Тоа игра битна улога. Примерот на Австралија во тој поглед е најтипичен.

Како што е познато, интензитетот на иселувањето во таа земја од територијата на СРМ се одвива помеѓу 1960 и 1975 година. Образовната и квалификациона структура е на доста високо ниво. Се иселуваат главно луѓе со оформено основно и средно образование и работници со здобиени квалификации. Тоа е свет со релативно изграден литературен јазик и конституиран културен индивидуалитет. Тоа е значајно за согледувањето на современите движења во редовите на македонското иселеништво во Австралија, т.е. за неговото национално хомогенизирање афирмирање и заштита на својот национален индивидуалитет.

Поблиското запознавање на животот на македонското иселеништво покажува дека со стабилизирањето на својата социјална положба тоа ги актуелизира своите потреби како национален индивидуалитет во духот на широко прокламираната политика на мултикултурализам, што не и противречи на државните цели. Потврда на ова сознание е содржината на службените разговори на претставниците на македонските доселеници и претставниците на Министерството за вселување и етнички работи на владата на федералната единица Викторија, одржана на 12 јули 1982 г. Еве ги главните точки на барањата на претставниците на македонските доселеници во Викторија:

1. Македонските доселеници сакаат да бидат третираны како припадници на еден посебен народ, на македонската нација;

2. Јазикот на македонскиот народ е македонскиот јазик;

3. Службено признавање на македонската нација и јазик од страна на Владата и на сите службени органи;

4. Преведувањето на македонски јазик (на службените документи) досега не задоволува;

5. Во Викторија има 8.000 ученици од македонско потекло. Само во една од државните школи (во Томстун) педесет проценти од бројот на учениците се од македонско потекло;

6. Барање на помош од државата за основање Катедра по македонски јазик на Универзитетот во Монаш;

7. Досега државата го запоставуваше давањето помош на македонските доселеници;

8. Исто така ни интересот за благосостојбата на македонските иселеници не беше присутен;

9. Управата на етничката телевизија води дискриминаторска политика спрема филмовите снимени во Социјалистичка Република Македонија;

10. Се изразува благодарност за објавувањето на публикацијата „Македонците во Австралијанското општество“. Тоа е прва службена публикација на Владата од Австралија во која македонскиот народ се третира како посебна македонска нација што говори на свој македонски јазик;

11. Барање помош за реализација на програмираните Денови на македонската култура; и

12. Повеќе не е прифатливо доселениците од Југославија и посебно од Македонија да не бидат соодветно претставени во Комисијата за етнички прашања.

Не е тешко да се сфати дека е во прашање комплетна програма за делување на македонските доселеници во Австралија како посебна национална целина која бара рамноправно да биде третирана со другите етнички групации во земјата. Барањата беа целосно прифатени од владата на Викторија и потврдени со посебна владина повелба.

Сè што се случува потоа во животот на македонските иселеници во Австралија до денес говори за едно широко движење за систематско проширување и продлабочување на врските меѓу доселениците во земјата, со тенденција за нивно организационо поврзување на начин што одговара на географските услови на земјата и на нивното презентирање како организирана етничка целина. Ваквото израснување на македонското иселеништво во Австралија како самостоен субјект, кој бара не само еднаков третман со другите национални групации туку со својата дејност, ја шири вистината за македонскиот народ, јазик и култура во австралијанското општество и пошироко во светот, отвора простор за афирмација на македонската култура, гради мостови на соработка и пријателство што не може да остане без влијание на Балканот. Тука лежи и една од причините за офанзивноста на антимакедонската пропаганда на извесни сили од Балканот во Австралија. Ако се градира интензитетот на таа пропаганда, нејзината офанзивност и ароганција од земја до земја каде што живее македонското иселеништво, ќе се види дека таа е најагресивна во Австралија, потоа во Канада и најпосле во САД.

Заслужува да се подвлече дека македонското иселеништво кое се бори за заштита на своите национални права и воопшто за почитување на човечките и националните права на Македонците воопшто т.е. и во земјите каде што тие права не се почитуваат, е далеку од секаков национализам и шовинизам или од изразувањето на нерелни политички барања. Тоа не ги затвора очите пред реалностите на современиот свет. Во духот на најдобрите традиции на македонското национално-ослободително движење, тоа е отворено за соработка со сите поштени и добронамерни сили од средината на оние народи и земји кои имаат разбирања за оправданите барања на македонскиот народ. Најдобар доказ за тоа е формирањето во моментот на одржувањето на таканаречениот „Интернационален конгрес за македонски студии“ во Мелбурн на „Сојузот на прогресивните Македонци и Грци во Австралија“ и неговото протестно писмо во кое меѓу другото се вели:

„Ние претставуваме сојуз на прогресивни Македонци и Грци во Австралија и другите места управуван од извесни секции во грчкото општество, и грчкиот печат од името на грчките владини претставници во Австралија“.

Времето и местото не ни даваат можност да се впуштиме во анализа на ова вонредно интересно писмо на Сојузот, но не можеме да не извлечеме уште еден карактеристичен цитат од него што говори за хуманизмот и реализмот на неговите составувачи.

„Денес концептот на поединечна (т.е. одделна, б.м.) Егејска македонска држава нема никаква врска со каузите (гледистата б.м.) па повеќето Македонци во Австралија. Нивната по-

литика околу ова прашање не се состои од никакви сепаратистички елементи. Уште еднаш основната грижа на прогресивните Македонци и Грци е насочена единствено кон универзално прифатениот концепт на основни човечки права.

Грците, како и Македонците сакаат да создадат мултикултурна Австралија и да учествуваат во социјално-политичкиот живот во поширокото општество. Македонците го сакаат истото, не повеќе, не помалку, не само тука во **Австралија, но истото и во Грција**". („Австралиско-македонски неделник“ бр. 36, Томстаун, 29 јануари 1988 год. стр. 3/4.).

Веќе рековме дека за задоволувањето на своите културни и информативни потреби, за своето претставување пред средината во која живее, за афирмирањето на своите барања, стремежи, за заштитата на своите права, македонското иселеништво развива релативно добро организирана информативна дејност, Моментно македонскиот збор, музика, песна, се емитуваат преку 27 радио и 2 ТВ часа. Од нив 12 радиочасови се во Австралија, 11 во САД и во Канада 4 радио и 2 ТВ часа. Во исто време на македонски јазик излегуваат десет периодични весници, кои, претставуваат значаен елемент на современата македонска журналистика.

Еве неколку основни податоци за публицистичката активност на македонското иселеништво по Втората светска војна:

— „Македонска искра“, орган на Македонско-австралискиот народен сојуз. Првиот број се појавува во октомври 1946 година. Излегува еднаш месечно во Перт, Сиднеј а потоа во Мелбурн. Згаснува 1957 год.

— „Македонски илинденски весник“, издаван од македонските општини во Мелбурн, Перт, Аделаид и Шепертон. Всушност тоа е првиот весник што ја одразува современата положба на македонското иселеништво. Во 1986 год. весникот го издава македонската православна црква за Мелбурн, Викторија.

— „Македонски весник“, издаден 1968 год. од група македонски општини во Мелбурн, Сиднеј, Аделаид, Були, Волунгтон, Камбера, Квинбијан, Шепертон, Џилонг и Мендипап. Во 1971 год. излегува како орган на македонските општини во Австралија.

— „Македонска вистина“. Се појавува 1969 год. како месечник, „Духовна искра“ Орган на МПЦ „Св. Климент“ во Торонто. Започнува да излегува 1969 год.

— „Македонија“ — Се појавува 1971 год. во Торонто.

— „Климентов збор“, едномесечник, орган на МПЦ Св. Климент Охридски. Се појавува 1972 год.

— „Македонија“ — Волунгтонг — Австралија. Започнува да излегува 1972 год.

— „Канадско-македонски магазин“, месечник. Се појавува 1972 г. во Торонто.

- „Македонски печалбари“, Торонто 1974 год.
- „Македонски живот“, двомесечник, Мелбурн 1974 год.
- „Македонска вистина“, орган на македонското ослободително движење“ во Канада 1974 год.
- „Илинденски весник“, орган на МКУД „Илинден“, Сиднеј, 1975. Згаснува 1980.
- „Македонски општински весник“, Перт. Излегува како двоброј.
- „Канадско-македонски глас“, Торонто 1979 год. Орган на организација „Обединети Македонци“. Месечник, излегува до јули 1981 г.
- „Македонија“, Торонто 1979 год. Уредникот не е познат. Излегле 3 броја.
- „Глас на егејските Македонци“, Донкастер — Австралија. Го издава „Македонско-австралискиот комитет за човечки права“ во соработка со „Меѓународниот, Европскиот, Канадскиот и Американскиот комитет“.

Наведеното претставува историја на журналистиката на македонското иселеништво. Од активните информативни средства во овој момент ќе ги наведеме „Македонски збор“ што од неодамна излегува во Детроит — САД; „Македонија“ и „Обединети Македонци“ Торонто — Канада. Првиот е месечник, вториот излегува четири пати годишно. „Австралиско македонски неделник „Мелбурн“ се појави на 6 мај 1987 година; „Искра“ — Аделаид, списание кое излегува од 1982 година; „Повод“, списание, Сиднеј, орган на друштвото на писателите „Григор Приличев“; „Копнеж“, Њу Кастл, списание, орган на Македонската црковна општина; „Весник на македонските општини во Австралија“; орган на Македонската општина во Перт; „Македонска мисла“, орган на „Обединетите македонски општини“ во Перт. При крајот на 1986 година се појавува под името „Наш свет“, за да во ноември 1987 год. го прифати новото име, и најпосле „Македонски весник“ Сиднеј, кој излегува од 1984 година.

Доволно е да се фрли краток поглед на имињата и времетраењето на издавањето на наведените информативни средства за да се извлечат два битни заклучоци: длабоката емотивна поврзаност со името и традицијата на татковината и напорите да се опстане, да се успее.

Анализата на досега издаваниот печат зборува дека македонското иселеништво доскоро практично и не располагало со современо информативно средство.

Нов квалитетен пресврт во тој поглед претставува појавата на „Австралиско-македонскиот неделник“ што се појави пролетта 1988 година во Мелбурн.

Предмет на интерес на македонскиот печат е сè што го возбудува и засегнува македонското иселеништво.

Пред сè тоа е патриотското воспитување на младите генерации, прашањето на изучување на македонски јазик. Тоа е особено важно за делот на иселеништвото кое е доселено од деловите на Македонија надвор од границите на СРМ, т.е. кое немало можност да се образува на македонски литературен јазик, се служи со скромниот фонд на својот дијалект, потоа прашањето за националното изјаснување на иселеништвото како македонско при пописот (Австралија — Канада), организационо поврзување на иселеништвото, неговото учество во општествениот живот итн. Особено значајно место во печатот зазема односот спрема минатото и иднината т.е. односот кон своето потекло и историско наследство, кое со љубов се негува и грижливо афирмира во новата средина, особено ликовите на великаните на македонскиот народ, посебно ликот на Гоце Делчев. Тоа е само доказ повеќе за тесната поврзаност на македонското иселеништво со својата културно-национална традиција.

Без намера да се идеализира положбата, активната и движењето сред македонското иселеништво една констатација сама по себе се наметнува: од развојот на Републиката, нејзината стабилност, достигнувањата на културен и научен план во голема мерка е условена и активната на македонското иселеништво. Во исто време активната на македонското иселеништво наидува на длабок одраз во Републиката.

Тоа зборува за длабоката, природна, органска поврзаност меѓу иселеништвото и Републиката. При што ниту во еден момент не треба да се заборава дека се во прашање два субјекти.

Ivan KATARDŽIEV

A CONTRIBUTION TOWARDS STUDY OF THE HISTORY OF THE MACEDONIAN EMIGRATION IN THE OVERSEAS COUNTRIES

S u m m a r y

The number of Macedonian emigration in the overseas countries today amounts about 400—500 thousand people. It is considered that about 200 thousand Macedonian emigrants from the three parts of Macedonia have been living in Australia, about 150 thousand in Canada and nearly the same number in the United States of America. Small groups of Macedonian emigrants live in some countries of Latin America. But, their number up to now is not known and there are no intensive connections between them and the Republic. Moreover, there are some intentions in this sphere recently. But, they are far from the fact that we could say something more exactly about their number and social status.

The history of the Macedonian emigration is very closely connected with the Macedonian liberation struggle. Beginning from the

Kresna Uprising (1878) together with the strengthening of the liberation stryggle, the uprisings, wars (Balkan Wars, World War I) the partition of Macedonia, the policy of the oppressors in Macedonia for denationalisation and assimilation of the Macedonian people, there is an increase of the intensity of emigration. The political reasons for emigration of the Macedonians from its land go on even after the Second World War, before all from the Aegean part of Macedonia. After the defeat of the democratic forces in the Greek Civil war in which the Macedonian people from this part of Macedonia was expecting acknowledgement of its individuality, the right for self-determination and self — management, the process of emigration of the Macedonians in the overseas countries went on.

Besides political for the emigration from all the three parts of Macedonia there are also economic reasons. The last one is present after the Second World War mainly from the territory of Socialist Republic of Macedonia. In fact, the emigration even today is a global process.

The Macedonian emigration in the overseas countries has got a relatively good situation. As a result of the multicultural policy of the countries of landing, it has got at its disposal various national institutions, cultural and artistic associations, sports organizations, writer's unions, unions of merchants etc. The main factor in which is organised the activity of the Macedonian emigration is the Macedonian Orthodox Church. Today, among the Macedonian emigrants act two eparchies of the Macedonian Orthodox Church: The American — Canadian, and the Australian. The Macedonian emigration marks intensive Macedonian cultural and national activity. It is as closely connected with its state Socialist Republic of Macedonia in Yugoslavia and represents a strong affirmator of the Macedonian truth all over the world.